

שיעור 11
ג'אם עם
ג'ואנג דזה

ד"ר ארז יוסקוביץ
erezusan@gmail.com

חזרה

- אין פרספקטיבה אחת מוחלטת
- כל נקודת מבט מוגבלת
- מערכות פילוסופיות אינן תואמות את המציאות במלואה
- השפה והמושגים – כלים מוגבלים
- נקודת המבט האנושית \neq קנה מידה אוניברסלי

ג'אם סשן עם ג'ואנג-דזה

- פרספקטיבה
- שינוי וטרנספורמציה
- קיבעון ↔ זרימה
- ידיעה ↔ אי-ידיעה
- תועלת ↔ חוסר תועלת
- דואליות / שניות

הַיְי שֶׁהָ אָמַר לְג'וֹאֲנַג דְּזָה: "יֵשׁ לִי עֵץ גָּדוֹל. אֲנָשִׁים קוֹרְאִים לוֹ שׁוֹ. הַגְּזַע
שֶׁלוֹ מִסּוֹקֶס וּמִיּוֹבֵל, וְהוּא לֹא מִתְאַיֵּם לְחַבֵּל בְּנָאִים; עֲנַפָּיו מִפּוֹתְלִים
וְעִקּוֹמִים, וְהוּא לֹא מִתְאַיֵּם לְמַחּוּגָה וְסַרְגָּל. אֵילוֹ עֶמֶד בְּצַד הַדֶּרֶךְ, לֹא הִיָּה
הַנְּגַר נוֹתֵן בּוֹ מִבֶּט. דְּבָרִיךְ הַיּוֹם, אֲדוֹנָי, גְּדוֹלִים וְחִסְרֵי תוֹעֵלַת, וְאֵין אִישׁ
שֶׁלֹּא יִדְחָה אוֹתָם."

אָמַר ג'וֹאֲנַג דְּזָה: "הֵאֵם לֹא רֵאִיתָ מִעוֹלָם חֲתוּל בָּר אוֹ גִירִית? רּוֹבְצִים
וְאוֹרְבִים לְטֶרֶף, מְזַנְקִים לְיַמִּין אוֹ לְשִׁמְאַל, לְמַעֲלָה אוֹ לְמַטָּה, עַד שֶׁהֵם

נופלים ברשת ומתים בפח יקוש. ולעומת זאת היאק – גדול כמו ענן תלוי
בשמים. הוא מסוגל להיות גדול, אבל לא מסוגל לתפוס חולדות. והנה
לך, אדוני, יש עץ גדול, ואתה מקונן שאין בו תועלת. מדוע לא תשתול
אותו בארץ אין-בה-כלום, בערבות ריק מרחבים, תשהה לצידו באפס
מעשה ותירדם תחתיו בלא דאגה?

לא ימות מגרזן בטרם עת,

בין היצורים אין מי שיפגע בו;

לאיש אין בו כל תועלת,

מי יציק וימרר את חייו?!

הַיְיָ שֶׁהָיָה¹² אָמַר לְגִזְוֹאֲנָג דְּזֹה: "הַיְיָ מֶלֶךְ לְיֶאֱנָג נָתַן לִי זֹרְעִים שֶׁל דְּלַעַת
 גְּדוּלָה. זֹרְעֵתִי אוֹתָם וְקִיבַלְתִּי דְלוּעִים, חֲמִישָׁה דָאֵן¹³ נִפְחָה אֶחָד. כִּכְלֵי
 קִיבוּל לְמִים אוֹ מֶרְק, הֵם לֹא הָיוּ מוֹצְקִים דֵּיִם לְשֶׁאֵת אֶת הַמִּשְׁקָל; חֲתַכְתִּי
 אוֹתָם לַעֲשׂוֹת מֵהֶם תְּרוּוּדִים, אֲבָל אֱלֹהֵי הָיוּ שְׁטוּחִים מִכְדֵּי לְהַכִּיל מִשְׁהוּ.
 הֵם הָיוּ אֲמָנָם גְּדוּלִים לְהַפְלִיא, אֲבָל לֹא הָיָה לָהֶם שׁוּם שִׁימוּשׁ וּלְכֵן
 שְׁבַרְתִּי אוֹתָם לְרִסִּיסִים."

11. כִּינּוּי שְׁגוּר לְעוֹלָם שְׁבַנֵי-אָדָם חַיִּים בּוֹ, הַמּוֹקֵף יָם מְכַל עֲבָרִיו.

12. לֹוּגִיקָן בְּעַל פְּרִדּוּקְסִים (ר' לְהַלֵּן פֶּרֶק 33), וְבַר פְּלוּגְתָא קְבוּעָה שֶׁל יְדִידוֹ גִזְוֹאֲנָג גִּזְוֹ.

13. דָאֵן כֵּן, כְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים גִּיָן אֵל אוֹ שִׁישִׁים לִיטֵר בְּעֶרֶךְ.

חלק ראשון: הפרקים הפנימיים

אמר ג'ואנג דזה: "אתה באמת לא מוכשר בשימוש בדברים גדולים. בסונג היה איש שהיטיב להכין משחה השומרת על עור כף היד שלא ייסדק, בן למשפחה שבמשך דורות עסקה בהלבנת משי. נוכרי אחד שמע על זה וביקש לקנות את המרשם בעבור מאה זהובים. האיש כינס את המשפחה ואמר: 'דורות אנחנו מלבינים משי בשביל לא יותר מכמה זהובים; ואילו היום, אם נמכור את הסוד נקבל מאה זהובים בבוקר אחד; הבה ניתן לו את זה.'

"הנוכרי קיבל את המרשם ושיבח אותו באוזני מלך וו. למלך היו אז
קשיים ביו'אה, והוא העמיד את האיש בראש צבאו. בקרב הימי שנערך
בחורף נגד אנשי יו'אה, הוא הביס את האחרונים, והמלך העניק לו נחלה
בשטחיהם ותואר אצולה. היכולת למנוע את היסדקות עור כף היד הייתה
אותה יכולת; אבל אותו נוכרי נעשה בזכותה אציל, ואילו הם המשיכו
להלבין משי; ההבדל נעוץ בשימוש. ← נק' אב'
"והנה אתה, היו לך דלועים של חמישה דאן. איך לא עלה בדעתך
לחגור אותם ולצוף בנהרות ובאגמים, במקום להתלונן שהם שטוחים
מכדי להכיל משהו? אין זה אלא שליבך¹⁴ עדיין פקעת של עשבים
שוטים!"

25. מותו של תוהו ובוהו

הקיסר השולט על הים הדרומי שמו שו ("קצר").
הקיסר השולט על הים הצפוני שמו הו ("חפוז").
הקיסר השולט על הממלכה התיכונה שמו הון־טון
("תוהו ובוהו"). פעם נקלעו שו והו לממלכתו של הון־טון.
הון־טון אירח אותם בסבר פנים יפות. ישבו שו והו
וחשבו כיצד לגמול להון־טון על טוב ליבו ואמרו:
"לכל בני־האדם יש שבעה חורים כדי שיוכלו לראות,
לשמוע, לאכול ולנשום, ורק להון־טון אין. הבה ננקבה
בו". וכך קדחו בו כל יום חור אחד. ביום השביעי מת
הון־טון.

27. וכי יש לי פנאי לשלוט בעולם?

להניח לעולם, לעזוב אותו לנפשו — על כך שמעתי.
לשלוט בעולם — על כך לא שמעתי. הנח לו לעולם,
שאם לא כן יישחת טבעו. עזוב אותו לנפשו שאם לא
כן יסטה מן ה"דרך". אם טבעו של העולם לא נשחת,
אם העולם לא סטה מן ה"דרך", לשם מה לשלוט
בעולם?...

איש־המעלה המוצא את עצמו בכורח הנסיבות נאלץ
לשלוט בעולם, מוטב שלא יעשה דבר. כל זמן שהוא
שרוי באפס המעשה, נאמנים כל הדברים לטבעם
ובשלווה נוהגים הם על פי מזגם שלהם. מי שגופו שלו
חשוב לו יותר מענייני העולם, אפשר להפקיד בידיו
את השלטון. מי שאוהב את גופו שלו יותר מאשר את
השלטון בעולם, לידיו יש למסור את העולם.
אם איש־המעלה באמת־ובתמים אינו מבלבל תנועתם
של קרביו, ואינו עוקר ממקומם את עיניו ואוזניו, או־
או הוא דומם כמת ומבטו מבט הדרקון, הוא שקט
כמעמקי המצולה וקולו קול הרעם. רוחו נעה עם
תנועת השמיים בלא מאמץ ובאפס־המעשה, עשרת
אלפי הדברים מרחפים־נאספים סביבו. "וכי יש לי
פנאי לשלוט בעולם?" (הוא יאמר).

42. שמחת הדג

צ'ואַנג־טְסָה והוֹאָה־טְסָה היו מטיילים על הגשר של נהר הָאוּ. צ'ואַנג־טְסָה אמר:

"באיזו קלילות ושלווה עולים ושוחים הדגים. אכן, זוהי שמחת הדג".

הוֹאָה־טְסָה אמר:

"אתה אינך דג. כיצד אתה יודע מהי שמחת הדג?"

צ'ואַנג־טְסָה אמר:

"אתה אינך אני. כיצד אתה יודע שאין אני יודע מהי שמחת הדג?"

הוֹאָה־טְסָה אמר:

"אני איני אתה, ועל כן אין אני יודע אותך. על כן מובן מאליו שאתה, שאינך דג, אינך יודע את שמחת הדג".

צ'ואַנג־טְסָה אמר:

"הבה נחזור להתחלה. אם שאלת אותי כיצד אני יודע מהי שמחת הדג, הרי שכבר ידעת כיצד אני יודע זאת. אני יודע זאת מן הגשר שעל הנהר הָאוּ"¹.

45. שיכור

כששיכור נופל ממרכבה, גם אם המרכבה נוסעת במהירות רבה, הוא לא ימות. לשיכור עצמות ופרקים כמו לכל אדם; אך הוא לא ייפגע כמו כל אדם שכן רוחו שלמה. אין הוא יודע שהוא נוסע במרכבה ואין הוא יודע שהוא נופל ממנה. חיים ומוות, פחד ורעדה, אין להם מקום בליבו. על כן הוא נתקל במה שנתקל, מבלי שיירתע. אם לשלמות כזו זכה כשהוא ספוג ביין, לאיזו שלמות יזכה אם יהיה ספוג שמיים?!

50. המלא והריק

כשאדם חוצה את הנהר בסירה, וסירה ריקה באה ומתנגשת בסירתו, יהיה האיש מהיר-חימה ככל שיהיה, הוא לא ירגז עליה. אך אם יהיה אדם בסירה השניה, הוא יצעק עליו שיסור מדרכו. אם האיש לא ישמע לצעקה הראשונה, הוא יצעק שנית. אם גם אז לא ישמע לו, הוא יצעק בשלישית וילווה את דבריו במטר קללות. במיקרה הראשון הוא לא רגז כלל, ואילו עתה הוא רוגז, שכן אז עמד בפני הריק ואילו עתה הוא עומד בפני המלא. אם בן-אדם היה מרוקן עצמו, וכך, כשהוא ריק, משוטט בעולם הזה, מי יכול היה לפגוע בו?

43. אשתו של צ'ואנג־טסה מתה

אשתו של צ'ואנג־טסה מתה. כשבא הוֹאֶה־טְסָה להביע את תנחומיו, מצא את צ'ואנג־טסה סרוח על הקרקע, קערה בין רגליו והוא מתופף בה ושר. הוֹאֶה־טְסָה אמר:

"לא די בכך שאין אתה מקונן על האשה שהלכה אחריך, גידלה את ילדיך והוקינה יחד איתך, אתה עוד מתופף בקערה ונושא קולך בשיר. האם אין אתה מגזים?"

צ'ואנג־טסה אמר:

"אתה טועה. האם אתה חושב שליבי לא נע בקרבי מייד לאחר מותה? אז הירהרתי על הראשית וראיתי את ההתחלה כשעוד לא היו בה החיים. לא רק החיים לא היו בה, גם הגוף לא היה, לא רק הגוף לא היה, גם הנשמה לא היתה. במיסתרי התוהו־ובוהו השתנה משהו והיתה הנשמה. בהשתנות הנשמה היה הגוף. בהשתנות הגוף היו החיים. והנה עתה שוב השתנות, והיא חוזרת אל המוות. הרי זה כמהלכן של ארבע העונות — אביב, קיץ, סתיו וחורף. עתה תנוח לה בשלווה באולם הענק. אילו הלכתי בעיקבותיה כשאני בוכה ומייבב, הרי לא הייתי מבין את הגורל. על כן חדלתי."

44. דבר אינו מת ודבר אינו חי

לִי־הֶטְסָה¹, שיצא למסע, היה סוער את ליבו בצידו הדרך. הוא ראה גולגולת בת מאה שנה, תלש את עשבי־הבר שכיסו את הגולגולת, הצביע עליה ואמר: "רק את ואני יודעים שדבר אינו מת ודבר אינו חי. האם את אומללה? האם אני מאושר?"

49. הנוחיות השוכחת את עצמה

האומן צ'וֹ-אֵי היה משרטט עיגול ומותח קו כאילו אחז במחוגה ובסרגל. בלי לחשוב על מה שהוא עושה, היו אצבעותיו משתנות יחד עם הדברים. וכך, רוחו שלמה, דבר לא עמד בדרכו. אתה שוכח את רגליך כשהנעלים נוחות לך. אתה שוכח את מותניך כשהחגורה נוחה לך. אתה שוכח להבחין בין טוב ורע כשהרוח נוחה עליך. כשאינ אתה משתנה בפנים, כשאינ אתה הולך אחרי מה שבחוץ, אוֹ-אז נוחים עליך הדברים. הנוחיות השוכחת את עצמה, תמיד היא בנוח, לעולם אינה שלא בנוח.

טבח בשירותו של הַי מלך ליאנג מבתר שור. היד חובטת, הכתף מתנועעת, הרגל רוקעת, הברך כפופה, פססססט, טראח, הסכין מונפת, כל בזוז במקומו וכל חחחח מדויק, כאילו רקד את "חורש התות", כמו כיוון לנגינת הג'ינג שו.

אמר המלך: "אה, כמה נפלא! שזריזות ידיים תגיע עד כדי כך?"
הטבח הניח את הסכין ואמר לו: "הדרך זה מה שעבדך אוהב, והדרך
הוא יותר מזריזות ידיים. כשהתחלתי לבתר שוורים לא ראיתי אלא את
השור. כעבור שלוש שנים כבר לא ראיתי אף פעם את השור השלם, והיום
איני רואה אותו בעיני אלא פוגש אותו באמצעות האלוהי שבי.
כשהחושים יודעים לעצור, האלוהי נע כרצונו. אני נסמך על המארג
הטבעי, חותך לאורך הסדקים הגדולים, מוביל את הסכין בחללים
הגדולים. אני הולך על־פי מבנהו של השור, בלי לפגוע בגידים ובסבכי
השרירים, שלא לדבר על העצמות הגדולות.

"טבח טוב מחליף את הסכין מדי שנה כי הוא מקצץ. סתם טבח
מחליף אותו מדי חודש כי הוא מנתץ. ואילו הסכין הזה ברשותי כבר
תשע־עשרה שנה, ביתר אלפי שוורים, ולהבו חד כאילו זה עתה
השחיזוהו. בין הפרקים יש מירווחים ואילו ללהב אין עובי; מכניסים מה
שאין לו עובי לתוך מה שיש בו מירווחים, ולסכין המשוטט יש איפוא
שפע של מקום. ולכן אחרי תשע־עשרה שנה הלהב חד כאילו זה עתה
השחיזוהו.

”ולמרות זאת, בכל פעם שאני מגיע לנקודת חיבור בין עצם ושריר אני רואה איפה הקושי, חושש ונזהר, מבטי נעצר ופעולותי מואטות. תנועת הסכין כמעט לא מורגשת – ואז בבת־אחת הכל נפתח, כמו רגב אדמה שהתרסק ארצה. אני עומד והסכין בידי, מסתכל סביבי גאה ומרוצה, מנקה את הסכין ומטמין אותו.”

אמר המלך: ”יפה! שמעתי את דברי הטבח, ולמדתי מהם על הזנת

החיים.”